

annyit, hogy Velencébe kerültek. Mikor a velencei vaporettó állomáson jegyet kértem a szigetre, a jegyárúsító megkérdezte, mit keresek én épp San Lazzaron, hiszen nincs ott semmi látnivaló. A vaporettó is csak naponta kétszer érinti. Más szigeteket ajánlott, ahol sok a látnivaló. Mivel nem engedtem, pár perccel a vaporettó indulása előtt fejcsóválva mégis kezembe nyomta a jegyet. A kikötőben már várt Fogolyán Miklós páter, akit előzőleg telefonon értesítettem érkezésemről. Még nem tudtam, mi vár rám, de meghatottan léptem a kis sziget földjére, reménykedve, hogy talán megláthatom Misztótfalusi örmény betűinek matricáit.

A tenyérnyi kis szárazföld Velence és Lido között emelkedik ki a Lagunából. Nevét Szent Lazarustól kapta, a leprabetegek védőszentjétől, mert a középkorban itt ápolták az elkülönített ragályos betegeket. A járvány megszűnte után hosszú ideig lakatlan maradt. A romokban heverő épületekben vert tanyát 1715-ben Mechitar vardapettel az élen egy kis örmény szerzetes társaság. Mechitar hosszú hazai vándorlás és lelki vajúdás után már mint a római egyház fia érkezett a törökök elől menekülve Velencébe. A város engedélyt adott a szerzeteseknek az elhagyott szigeten való letelepülésre. A már negyven éves apát benedekrendi társaival húsz év alatt a romokból kolostort varázsolt. Utódaik a szigetet megnagyobbították és 1833-ban meg is vásárolták. A látogató ma egy kis Örményországot talál a varázslatos kis szigeten pálmáival, ciprusokkal, leanderekkel, virágzó rózsabokrokkal, glicíniákkal, Ázsiából hozott gyógynövényekkel és a keleti parton egy gondosan ápolt szőlőskerttel, melynek szőlőjéből az "ararati" misebort szüretelik.

(Folytatjuk)

Németh Ferenc

Kiss Ernő leszármazottainak nyomában A vértanú utódainál

Először a nyilvánosság előtt: az aradi tizenhárom egyikének emlékei az újvidéki *Kotucs* családban
2. rész

A családfa Kiss Ernőtől kezdődően két nagy ágra szakad. Az egyiket *Kiss Róza* (Bobor Györgyné), a másikat pedig *Kiss Auguszt*a (Dániel Jánosné) leszármazottai alkotják. Vagyis, pontosabban fogalmazva, az egyik a Bobor- a másik a Dániel-ág. A Dániel-ágot szemlélve látjuk, hogy Kiss Augusztának (aki 19 évesen, 1842. július 31-én esküdött meg Eleméren a nála öt évvel idősebb Dániel Jánossal) öt gyermeke született, s ezek voltak Kiss Ernő unokái: Ernő, Ferenc, Margit, Ilka és Béla. Az öt unokának a továbbiakban összesen még 9 gyermeke született s ezek voltak Kiss Ernő dédunokái. Ezzel el is érkeztünk a családfa egyik ágának kirojtoló végeihez.

Itt kell megjegyezni, hogy a szamosújvárnémethi *Dániel* család ősei még a XVIII. század elején nyertek címeres nemeslevelet, közöttük akadtak alispánok, főispánok, országgyűlési képviselők, és főszolgabírók is. Kiss Auguszt férje Dániel János (Kiss Ernő veje) hites ügyvéd volt, Torontál vármegye alügyésze. Gyermekeik közül talán a leglátványosabb karrierje Dániel Ernőnek (1843-1932) volt, aki a bárói rangot is elnyerte, amellet pedig a múlt század utolsó éveiben, a Bánffy-kabinet idején, kereskedelemügyi miniszter is volt. Vitathatatlan érdemeket szerzett magának az iparoktatás, a közlekedésfejlesztés és a Vaskapu szabályozása terén.

Amíg élt, Auguszt össze is tartotta a Dániel családot; a gyermekeket, unokákat, dédunokákat. 1900. március 18-án hunyt el, 78 éves korában. Halálakor írta a becskerekai Torontál, hogy "*húsz évig tartó szenvedés után*" távozott, s hogy koporsója körül "*ott állnak az özvegyek, a szegények és a szenvedők, kiknek nyomorát ő enyhítette, kiknek könnyeit ő oly sokszor letörölte.*" A családfa ezen ága azóta megannyi új hajtással gyarapodott: új nevekkkel, új családokkal...

A család másik termékeny ágát Kiss Ernő leányának, Rózának (Bobor Györgynének) leszármazottai alkotják. Ez a *Bobor-ág*. Róza és György 1843. május 24-én kötöttek házasságot Eleméren. Róza 20, György pedig 24 éves volt. Kiss Rózáéknak 5 gyermekük született (Kiss Ernő unokái): Gyula, Ilona,

Sarolta, Mária és Irma. Közülük mindenképpen ki kell emelni *id. Bobor Gyulát* (18...-1879), a honvédszázadost, aki családtagként írta meg 1879-ben nagyapja, Kiss Ernő életrajzát - *Kiss Ernő altábornagy és főhadi kormányzó élete és halála*, Nagybecskerek, 1879 - címmel.

Ebben "több új adatot" tett közzé az aradi vértanú életéről. Emellett több cikket is írt Kiss Ernőről a becskerekai Torontálban. Két hadászati szakmunkája nyomtatásban is megjelent. Érdekességként megemlíthető, hogy egyik írásában az örményekről is értekezett.

Kiss Róza és Bobor György 5 gyermekének együttvéve 9 gyermeke lett (Kiss Ernő dédunokái). Közülük mindenképpen ki kell emelni ifj. Farkas Geizát, az író. Kiss Róza, akárcsak Augusztia is, jótékonyágáról, jó szívéről volt ismert.

Amikor 1900. január 22-én Eleméren elhunyt, a Torontál azt írta róla, hogy "egész életében különös előszeretettel gondozta az elhagyottakat, árvákat és mindazokat, akik jótékonyásra szorultak."

Nos, a Kiss család ezen ágának egyik végét sikerült most megragadni, pontosabban *id. Bobor Gyula* (Kiss Ernő unokája) és neje, *Jablánczy Róza* ágát, s végigvezetni azt a ma élő utódokig. Nem volt könnyű feladat. Elemérről Szabadkára vezettek a szálak, majd ott, *Kollár Vető Margit* segítőkész eligazítása folytán vissza Újvidékre, a Kotucs család Olga Petrov utcai házába. Itt leltük meg végülis Kiss Ernő kései leszármazottait. E hagyománytisztelő utódokat mutatjuk most be, első ízben olvasóinknak.

Tehát *Katucs Péterhez* és feleségéhez, *Mirához* kopogtattunk be egy régi ős, az aradi vértanú Kiss Ernő emléke ügyében. Ugyanis Péter korán elhunyt édesanyja, Gelzinger Marietta, Kiss Ernő szépunokája volt. Péter nagyanyja pedig, az 1988-ban 90 éves korában elhunyt Bobor Eszter, aki itt, Újvidéken élte le élete végét, Kiss Ernő ükunokája volt.

A házigazda és felesége a tágas erkélyen fogad. Csakhamar megannyi régi családi okmány, fénykép, kézirat kerül az asztalra. Több mint 200 éves, elsárgult családi ereklyéket böngészünk. Előkerül egy érdekes örmény nyelvű levél is, amelyet az 1770-es években Kiss Izsákhhoz intézett egyik ügyfele. Ma már a kései utódok csak mosolyognak: senki sem tudja elolvasni. Aztán előkerül még a XVIII. századi családalapító néhány nyugtája is. Reszkető kéz írhatta őket, barna tintával. Következnek a régi, megsárgult fényképek az eleméri kastélyról, régen elfeledett családtagokról.

- E családi dokumentumok egy részét én mentettem meg az enyészettől - mondja Kotucs Péter fia, Márton. Tudniillik az évek, évtizedek során sok irat, fénykép és tárgy elkallódott. Sajnos, sokat ki is kellett dobnunk... Egy részét a pincéből hoztam fel.

- Valóban, valamikor sokkal gazdagabb volt a kastélyból ide szállított családi levéltárunk - bizonyítja Péter is. - Vetemiken, a nővéremnél még kell lennie egy családi iratokkal teli doboznak. Azt is érdemes lenne megnézni, mert akadna ott néhány régi fénykép. Megmaradt még néhány bútordarab is.

- Kiss Ernőről és leányairól mit őrzött meg a családi szájhagyomány?

- Míg nagyanyám, Bobor Eszter élt, addig sokat hallottunk tőle Kiss Ernőről, az aradi tragédiáról, holttestének ellopásáról, hazaszállításáról - mondja Péter, majd két roppant érdekes fényképet nyom a kezembe. Az egyik azt a kastélyszobát ábrázolja, ahol 1849-ben aláírták a világsi fegyverletételt, a másik pedig Görgey nyomtatott arcképét, amely alá saját kezűleg, reszketegen csak ennyit írt a fegyverletételre kényszerült magyar felkelőserég parancsnoka: "Szíves emlékül, Görgey".

Ezt követően a szobába invitálnak, hogy közösen megcsodáljuk a családi festményeket. Itt tűnik fel azonnal díszes, ovális, aranyozott keretben három azonos méretű portré, három kiváló akvarell. Az egyik Kiss Ernőt ábrázolja, a másik kettő pedig leányait.

- Nem tudom, ki festhette ezeket - jegyzi meg Péter.

- Alapos restaurálásra volt szükség, amíg sikerült rendbe hozni őket.

Egy másik, kisméretű festmény előtt is megállunk.

- Ez Kiss Ernő lányát ábrázolja, *Barabás Miklós* alkotása. Nagyanyám szerint ez a legértékesebb a fennmaradt festmények közül. Azt mesélte nekem mindig, hogy Barabás Miklós volt a család házifestője. Akkor lehet, hogy a három akvarell is az ő alkotása, noha nem bizonyos. Tovább nézegetjük a festményeket. Az egyik nagyobb méretű ifj. Bobor Gyulát ábrázolja gyermekkorában, a másik kettő, súlyos aranyozott keretben egy nőt és egy férfit ábrázol kitűnő klasszicista stílusban.

Megakad a szemem egy éjjeliszekrénykén és egy szép faliórán. Az eleméri kastélyból kerültek ide, akárcsak még néhány érdekes ingóság: Bobor Gyula monogramos, címeres, több kilogramm súlyú ezüstkészlete, amelyet még Bobor Róza kapott ajándékba, de itt van egy érdekes, pántokkal kiveret, faragott "tábori" sakk-készlet is. A másik szobában áll egy ezüstkeretes tükör, a könyvek között pedig több régi családi kötet, díszkiadás. Többek között egy abból a mindössze 50 példányban (nyilván csak a családtagok számára) készült fehér, díszkötésű könyvből is, amely Kiss Ernő leányaihoz intézett utolsó leveleinek faksimiléit tartalmazza, fedelén Kiss Ernő címeres pecsétjével ékesítve.

- Ezekből több példány is fennmaradt nálunk - mondja Péter. - Megőriztük. Van néhány kötet is az aradi vértanúkról. Azokat a nagyanyám szívesen olvasta.

(Folytatjuk)

(Megjelent a Családi Kör,
1999. október 7-i számában)

Szabó Juli

Ismét a helyén Kiss Ernő emléktáblája

Március 10-én a Szentmihályi út - Kiss Ernő utca sarkán álló ház falára felkerült Kiss Ernő honvéd altábornagy, az 1848/49-es szabadságharc egyik örmény származású hőséne emléktáblája. Többen felkaphatják a hír hallatán a fejüket: hiszen eddig is ott volt az emléktábla. Ez így is van, csupán a sarki házat lebontották, s helyén új épület emelkedett ki. Ennek megfelelően ideiglenesen nem volt látható az emléktábla a ház falán.

Ezen a napon újjraavatásra és koszorúzásra került sor. Az ünnepség keretében *Katona Tamás* történész mondott emlékbeszédet felelevenítve Kiss Ernő életútját. Nagyapja volt Kiss Izsák, aki csak Torontál vármegyében 100 ezer holdat vásárolt fel. Kiss Ernő felesége *Szentgyörgyi Horváth Krisztina* volt. Az altábornagynak négy gyermeke született, de nem a felesége volt az édesanyjuk. Kistermetű emberként, nagyon jellegzetes örmény vonásokat viselt arcán. Kitűnő huszártisztként a 2. Hannover huszárezredben szolgált - hangzott el többek között. Ő volt az, aki kitalálta, hogy meg lehet tanítani a lovakat ügetni. Nagyon szerette a huszárait. A világosi fegyverletételnél *Görgey* seregéhez csatlakozott.

-1848 tanulsága az önkormányzatiság. A magyar berendezkedés mindig az önkormányzatiságon alapult, s most is azon kell, hogy alapuljon. Remélem, bármennyire is magyar szokás, hogy irtózatosan tudjuk utálni egymást: nem ez a politikai fejlődésünk iránya. Erre tanítanak ezek az emberek, erre tanít *Batthyány Lajos* és azok, akiket vele egy napon végeztek ki Pesten, például *Fekete Imre* kőspallagi paraszt. Akkor a paraszttól a grófig a magyar nemzet egységben tudott lenni, s az egységben erő van. S ezt az egységet kellene megtalálnunk, ha meghalljuk az aradiak - *Fekete Imrék*, *Batthyány Lajosok* szavát. Adja Isten, hogy így legyen! - mondta a történész.

Az emlékező szavakat követően *Prépost Krisztina* és *Lieszkovszky Zsolt*, a Hartyán NOK tanulói szavaltak verseket, majd az emléktábla koszorúzásával fejeződött be a program. A XV. kerületi Önkormányzat részéről: *Pálinszky Antal* alpolgármester és *Podmaniczky Elek* bizottsági tag, a XV. kerületi MDF részéről *Pintér Gábor*, kerületi elnök, a XV. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat részéről *Áts József* elnök, a Hartyán NOK részéről *Szőcs Tamás* intézményegység-vezető és az iskola két diákja: *Prépost Krisztina* és *Lieszkovszky Zsolt*, Kiss Ernő leszármazottaiként a *Perlaky* család képviselői helyezték el a megemlékezés koszorúját a helyszínen.

Wass Albert

Te és a világ

Az igazság nem emberi mérték, és így ne várd tőle, hogy emberi tulajdonsággá váljon. Igazság az, hogy élsz és hogy jogod van élni, mert megszületted. Hogy minden ember egyforma abban, hogy meztelenül